

Sveriges lantbruksuniversitet
Swedish University of Agricultural Sciences

Fakulteten för naturresurser och
lantbruksvetenskap

Ungdomars användning av staden

En studie av Sergels torg

Hannah Malm

Kandidatarbete 15 hp, institutionen för stad och land
Landskapsarkitektprogrammet, Ultuna
Uppsala 2013

Titel: Ungdomars användning av staden

Engelsk titel: Young Peoples Use of the City

© Hannah Malm

Handledare: Maria Hedberg, SLU, institutionen för stad och land

Examinator: Ylva Dahlman, SLU, institutionen för stad och land

SLU, Sveriges lantbruksuniversitet, fakulteten för naturresurser och lantbruksvetenskap

Institutionen för stad och land, avdelningen för landskapsarkitektur

Omfattning: 15 hp

Nivå: Grundnivå G2E

Kurs: EX0725, Projekt i landskapsarkitektur

Landskapsarkitektprogrammet, Ultuna

Nyckelord: användning, offentliga rummet, stad, ungdomar, utformning

Omslagsbild: Bilden visar Sergels torg ifrån Drottninggatan. Fotograf: Hannah Malm

Publiceringsår: 2013

Publiceringsort: Uppsala

Online publication of this work: <http://epsilon.slu.se/>

Sammandrag

Undersökningen handlar om hur ungdomar använder staden. Jag ville undersöka hur ungdomar använder sig av det offentliga rummet när det inte är fysisk aktivitet som är målet. För att göra det har jag undersökt Sergels torg, en plats i centrala Stockholm, där ungdomar samlas, för att undersöka hur utformningen är kopplad till användningen. Vad är det ungdomar söker i den offentliga miljön och hur kan vi som landskapsarkitekter tillgodose det behovet. Undersökningen gjordes genom observationer av ungdomars användning av torget och genom intervjuer där ungdomar själva berättar om vad det är med torget som gör att de vill använda det.

Observationerna och intervjuerna visar hur torget används och vilka aktiviteter som äger rum. Studien visar även på ett antal kvalitéer som torget har som man kan ta i beaktande när man planerar en plats för ungdomar.

Abstract

This report aims to examine how young people use the public space when physical activity is not the goal. To do that I have examined Sergels Torg, a place in central Stockholm where young people gather, to try to understand how the design is associated with the usage. What is it that young people are looking for in the public environment and how can we as landscape architects address this need. The survey is conducted through observations of how young people is using the square and through interviews where young people talk about what it is with the square that makes them want to use it.

The observations and interviews show how the square is used and what activities that are taking place. The study also shows the different qualities of this specific square, which could be taken into consideration when planning places for young people.

Introduktion

Som landskapsarkitekter har vi möjlighet att i stor utsträckning utforma miljöer som inkluderar olika brukargrupper. Det är därför viktigt att undersöka olika gruppers behov och preferenser i den offentliga miljön för att inte omedvetet skapa miljöer som exkluderar. Genom att tillägna oss kunskap om hur ungdomar använder och vill använda det offentliga rummet kan vi skapa miljöer som är attraktiva för dem.

När ungdomar ska inkluderas i den offentliga miljön är det i många fall i form av en plats för fysisk aktivitet, så som en skatepark eller fotbollsplan (Lieberg 1992, s. 123).

Men vad är det för platser som ungdomar använder när det inte är fysisk aktivitet som är syftet? Vad är det med de platserna som gör att ungdomar lockas dit? Mitt engagemang i en ungdomsgård i centrala Stockholm har väckt intresset att undersöka hur ungdomar använder staden, både ur ett gestaltnings- och planeringsperspektiv.

Det är viktigt att som landskapsarkitekt veta hur olika brukargrupper använder den fysiska miljön för att kunna utforma miljöer som är ändamålsenliga och anpassade för de brukargrupper vi vänder oss till.

Bakgrund

Vi ser ofta ungdomar som umgås i grupp på offentliga platser både i innerstaden och i mindre samhällen. Unga är i mycket större grad hänvisade till det offentliga rummet för umgänge och aktiviteter än vuxna är (Lieberg 1992, s. 98).

Ungdomars begränsningar i offentliga rummet

Mats Lieberg skriver i sin bok *Att ta staden i besittning* (1992, s 98) att det som bland annat kännetecknar ungdomar är att de inte har någon plats de kan kalla sin egen och bestämma över. Vidare menar han att föräldrar, skola, myndigheter och fritidsorganisationer fortfarande har mycket att säga till om, samtidigt som man ska börja forma sin egen identitet och upptäcka vem man är. Även i det offentliga rummet är ungdomar begränsade, speciellt kvällstid (Lieberg 1992, s. 124), eftersom nöjesliv kostar pengar och många aktiviteter har åldersgränser eller andra begränsningar som utesluter ungdomar.

Många gånger träffas ungdomar i stora grupper vilket ställer krav på att den plats där de träffas ska kunna rymma många och vara tillgänglig för alla (Lieberg 1992, s. 95). Han anser därmed att gruppen ungdomar ofta är knutna till platser som är tillgängliga utan krav.

Förhållningssätt till staden

En viktig anledning till att ungdomarna vistas i innerstaden, är att de vill visa upp sig, testa och pröva olika beteenden och handlingar allt ifrån utseende, kläder, stil till olika färdigheter. Det handlar om upptåg, om att agera och protestera, samt om att pröva och överskrida gränser. För detta krävs en publik som kritiskt kan granska de ungas förhållande (Lieberg år 1993 s. 223).

Innerstaden förser ungdomar med den publiken som behövs för att det ska vara meningsfullt att visa upp sig och att testa beteenden.

Ungdomars förhållningssätt till det offentliga rummet är ofta mer fantasifullt och öppet än vuxnas (Lieberg 1992, s. 13). Han menar att de använder platser på ett nytt sätt och utnyttjar mellanrum och överblivna utrymmen på ett kreativt sätt. Samt att de i större grad tar sin omgivning i anspråk. Lieberg (1993, s. 229) menar att det i stor utsträckning är mellanrum, platser och utrymmen som inte är så planerade och färdigdefinierade som lockar unga, då det finns möjlighet att tolka och använda sådana platser på ett eget sätt och använda sin fantasi.

Se och synas

Man kan se på människor i offentliga miljöer som aktörer på en scen (Goffman 1988 se Lieberg 1992, ss 124-125). Goffman menar att beroende på om man är ”on-stage” eller ”back-stage” kommer människor att agera annorlunda. On-stage platser är där ungdomar vistas när de vill bli sedda, uttrycka sin stil, utmana värderingar och gränser. Han menar att människor som passerar eller stannar upp utgör publiken som ungdomarna måste förhålla sig till samtidigt som de interagerar med varandra. Scenens bakre region, back-stage, är platser där ungdomar drar sig undan vuxnas kontroll och kan vara mer privata. Goffman menar dock att ibland tas offentliga platser i anspråk för kortare perioder (Goffman 1970, se Lieberg 1992, s. 101). Ungdomar tar ibland över delar av till exempel ett torg eller en park, som Lieberg skriver, för att de inte har någon annanstans att ta vägen. Lieberg menar att ungdomar då använder platsen på ett sätt som om den vore mer privat, vilket kan få andra besökare att känna sig besvärade.

Sergels torg

Källa: Med vänligt tillstånd från © Lantmäteriet, i2012/107. Karta över Sergels torg med omgivning där några av områdets målpunkter är utpekade.

Sergels torg är en plats i centrala Stockholm som är frekvent använt för olika event och manifestationer. Sergels torg invigdes 1967 (city i samverkan, 2011).

Torget är nedsänkt och har en karakteristisk markbeläggning i vita och svarta trekanter. Torgets nedsänkta yta utgör en möjlig scen och ett stort antal människor kan iakttas och lyssna till det som pågår. I torgets ena del finns utgång från T-centralens tunnelbana. En utgång finns i torgets nedsänkta nivå, där man kommer direkt ut på "plattan" som torgytan ofta refereras till. Längs ena sidan finns butiker: klädaffärer, bagerier, hamburgerrestaurang med mera, under ett skyddande tak. Fortsätter man bort över torget kommer man åter in under tak, som egentligen är marknivå och ovanför passerar ett stort antal bilar, cyklister och fotgängare varje dag. På torget östra sida kommer man till fler butiker och sedan in i Sergelgången som leds upp bland annat i Gallerian. Det är alltså ett shoppingstråk som börjar i anslutning till torgets dunkla delar.

När man kommer från T-centralen kan man även komma upp direkt på Drottninggatan. Från denna plats har man bra överblick över det nedsänkta torget och vad som försiggår runt omkring. Ner till torget från Drottninggatan går en bred trappa med låga trappsteg.

Kulturhuset har sin ingång från Sergels torg, både från torgets nedsänkta nivå och en ingång i markens nivå. Runt om torget finns räcken och man har möjlighet att stå och iakttas vad som händer på torget och människor runt omkring.

I och med att torget ligger så centralt blir det en naturlig mötesplats och mycket människor rör sig här varje dag. Som en sådan plats drar den till sig mycket ungdomar men även mycket kriminalitet. Sergels torg har varit en välkänd plats för försäljning av droger och varit en plats där våldsbrott och annan kriminalitet har ägt rum.

Foto: Hannah Malm 2013-04-23

Plattans torgyta skapar en nedsänkt scen i stadens mitt.

Syfte

Syftet med arbetet är att undersöka hur ungdomar använder Sergels torg. Jag vill se hur ungdomar uppehåller sig på platsen och vilka aktiviteter som äger rum.

Frågeställningar: Till vilka aktiviteter använder ungdomar Sergels torgs olika ytor? Vilka kvalitéer i utformningen främjar ungdomars användning av torget?

Avgränsning

Geografiskt är arbetet avgränsat till Sergels torg. Valet av Sergels torg grundar sig på att det är en plats som används mycket av ungdomar utan att den är planerad för fysisk aktivitet. Tematiskt är det avgränsat till hur ungdomar använder platsen. Med användning menar jag var och hur de uppehåller sig på platsen.

Begrepp

Ungdomar: Begreppet ungdom kan definieras på olika sätt. I publikationen *Unga är också medborgare* (2000, s. 20) talas det om ungdomstiden som då man börjar forma sin identitet. Gränsdragningen för var ungdomstiden börjar och slutar är individuellt. Gemensamt för det åldersspannet är att man inte är myndig, de flesta går fortfarande i skolan och det är en tid då det görs mycket val inför framtiden.

I mitt arbete valde jag att utgå från Boverkets definition, som menar att ungdom är man ungefär i åldern mellan 13-18 (*Unga är också medborgare* 2000, s. 19).

Metod

Jag undersökte frågan genom att göra en studie över hur ungdomar använder Sergels torg. I undersökningarna använde jag mig av observationer och intervjuer. Fördelen med observation är att man får en direkt information om den fråga man undersöker och man kommer förbi problemet med den klyfta som kan uppstå i angivet och faktiskt beteende i olika intervjumetoder (Bryman 2002, s 264). Observationerna kompletterades med intervjuer för att få ungdomars egen syn på frågan och för att få information som inte framgick av observationer.

Observation

Jag har använt mig av strukturerad observation. Metoden innebär att iaktta och registrera beteenden utifrån fasta regler. Reglerna kallas observationsschema och används för att systematiskt kunna registrera det beteende man observerar (Bryman 2002, 265). I observationerna har jag iakttagit hur olika platser på torget används av ungdomar och om användningen förändras under dygnet. Det jag observerat är vilka ytor som används av ungdomar och vilka aktiviteter som utförs på dessa ytor. Det observerade registrerades som anteckningar.

För att kunna registrera det som observerades delade jag in torgets ytor efter dess rumsliga funktioner. Områdesindelningen ligger till grund för observationsschemat och redovisas i bilden nedan:

Foto: Hannah Malm 2013-05-12. Foto över Sergels torg taget från kulturhusets översta våning. Torget delades in i olika ytor.

Observationsschema: platser som observerades.

- 1. Plattan**
Stor nedsänkt torgyta i svartvit markbeläggning
- 2. Västra trappan**
Den västra trappan ligger i anslutning till Drottninggatan. Den är bred och har låga sittvänliga trappsteg.
- 3. Glashus med balkong**
Till glashuset kommer man upp från T-centralens tunnelbana och det är ett inglasat rum. På östra sidan av glashuset finns en avsats som kallas balkongen. Här har man bra utblick över torget.
- 4. Under tak**
Här finns en utgång från T-centralens tunnelbana. Längs torgets norra kant finns butiker och här kan man gå under det tak som bildas.
- 5. Räckan**
Runt om torget finns räckan att luta sig mot.
- 6. Östra trappan**
Den östra trappan är smalare än den västra och inte lika tydligt avsedd som sittplats.
- 7. Framför kulturhuset**
Området är en passage i markplan. Mot plattan finns en mur som fungerar som räcke och tar upp en höjdskillnad på runt tre meter mot plattan.

Observationerna har huvudsakligen gjorts från västra trappans övre kant, där man har en bra uppsikt över större delen av torget. Jag har även gått runt för att få ett helhetsperspektiv och se de delar som inte syns från trappan.

Tidpunkter för observation

Jag har använt mig av tidssampling som urvalsmetod, vilket innebär att jag på förhand valde ut kortare tidsintervaller att observera (Bryman 2002, s 270). Observationerna har skett i slutet av april och i början av maj vid åtta olika tillfällen,

både vardagar och helgdagar. Vid tolvtiden är det lunchtid för många och då ville jag se vad ungdomar gjorde på torget vid den tidpunkten och hur de samspelade med omgivningen. Vid 15-tiden har många ungdomar slutat skolan varpå det blev en av de tidpunkter som jag tyckte kändes relevant att studera. Runt 18-tiden har eftermiddagen gått mot sitt slut, därför ville jag se om ungdomars aktivitet förändrades eller minskades vid den tidpunkten. Det kändes även viktigt att se vilka aktiviteter och om användningen förändrades under kvällstid. Därför valde jag två tidpunkter under kvällen, klockan 20 och 00. Platsen har observerats både under vardagar och helgdagar.

Intervjuer

För att få målgruppens egen syn på frågan intervjuade jag ungdomar om hur de använder platsen. Jag använde mig av semistrukturerade intervjuer, som tillåter en flexibilitet i intervjun och ger utrymme för intervjupersonernas egna tolkningar och uppfattningar (Bryman 2002, s. 413). Jag använde mig av en intervjuguide med de teman som skulle beröras (Bryman 2002, s. 415). Intervjuguide:

- » Hur, till vilka aktiviteter använder du Sergels torg?
- » Används/ använder du olika ytor på torget till olika aktiviteter? Vad gör du på torgets olika ytor?
- » Varför används de ytorna? Vad är bra med dem?
- » Vad skulle du vilja tillföra Sergels torg?

Urval: I urvalet av intervjupersoner var målsättningen att intervjua hälften pojkar och hälften flickor. Vidare gick urvalet till så att jag valde ut grupper eller personer som uppehöll sig på olika delar av torgets kategoriserade ytor för att få en spridning. Intervjuerna hölls under en vardagseftermiddag, då skolor slutat för att ha möjlighet att prata med ungdomar från olika sammanhang.

Resultat.

Resultatet från undersökningarna som gjorts redovisas nedan.

Observationer

Observationerna redovisas efter de kategoriserade områdena.

Plattan (bild:a)

Foto: Hannah Malm 2013-04-23 (bild:a). Ungdomar stannar då och då till i mindre grupper på torget. Spontana aktiviteter som fotboll eller skateboardåkning äger ibland rum på torget.

Vid 12-tiden är det lunchtid och mycket folk rör sig över plattan. Det är fint väder och solen skiner. Den östra trappans fot är en plats som återkommande används som en punkt att stanna till vid. Likaså är tunnelbanehusets kant en plats som gärna används för att stå och prata i mindre grupper eller för att vänta på någon. Ungdomar stannar till för kortare stunder på plattans mitt men uppehåller sig inte där under någon längre tid. Man kan se enstaka ungdomar som bryter av från det mönstret. Räckets till rampen upp från Plattan till Drottninggatan används till exempel för att gå balansgång på. Vid 15-tiden är tempot lugnare. Rörelsen över plattan har mer av eftermiddagsstrosandets lunk. En pojke sitter på räckets till rampen upp mot Drottninggatan medan hans vänner står bredvid lutade mot räckets. Vid kanten av tunnelbaneingången står en grupp med ungdomar och röker. Fler grupper stannar upp på torgytan och överlag rör det sig mer ungdomar på platsen vid den här tidpunkten än det gör vid tolvtiden. Vid 18-tiden slår sig en grupp av ungdomar sig ner direkt på torgytan och sitter och pratar och umgås tillsammans. Två pojkar åker skateboard på torget. Vid 20-tiden rör sig få personer över torget och några ungdomar använder plattan som fotbollsplan. Vid den här tiden används även de få bänkar som finns på plattan av ungdomar, medan dem under andra tider av dagen ofta är ockuperade av andra grupper av människor. Klockan 00 är Sergels torg tomt och öde och endast någon enstaka person rör sig snabbt över platsen.

	Vardag	Helg
Kl 12	Två flickor pratar vid östra trappans fot Två flickor hoppar, poserar och fotar varandra Två flickor går balansgång på rampens räcke Två flickor står och pratar vid tunnelbanehusets kant	Fem flickor står i en grupp och pratar och tittar på ett event på plattan En flicka står på plattan En flicka står och pillar på sin mobil
Kl 15	En pojke sitter på rampens räcke Två pojkar står lutade mot rampens räcke	Två flickor står på torget och pratar Två pojkar sitter mot rampens räcke
Kl 18	Två pojkar åker skateboard över torget Fem ungdomar sitter på torgytan och umgås	En pojke sitter vid östra trappans fot och pratar i mobil En grupp av tre flickor lutar sig mot rampens räcke Fem pojkar spelar fotboll
Kl 20	Två pojkar spelar fotboll Två flickor sitter på bänkarna	Två flickor stannar på plattan och pratar En grupp på fem ungdomar står vid tunnelbanehusets hörn och umgås
Kl 00	Vid den här tiden är plattan tom	Vid den här tiden är plattan tom

Västra trappan (bild:b)

Foto: Hannah Malm 2013-04-29 (bild:b). I västra trappan umgås ungdomar i större och mindre grupper. På förmiddagen när solen lyser är den västra trappan Sergels torg mest använda plats.

Vid 12- tiden badar trappan i sol och den börjar då fyllas med ungdomar. På vänstra sidan av trappan sitter en något större grupp av ungdomar och fler kommer till vartefter tiden går. I mindre grupper oftast två och två eller tre och tre sitter ett flertal ungdomar och solar, pratar, lyssnar på musik, röker och tittar på folk. Räckena på trappans kanter används ofta för att luta sig emot, vare sig man sitter eller står. Vid den här tiden används trappan av ett stort antal människor i varierande åldrar men ungdomar är klart överrepresenterade på platsen. Vid 15-tiden ligger större delen av trappan i skugga och endast en grupp av tre ungdomar använder den som sittplats. Efter det, både vid 18- och 20-tiden används trappan av färre ungdomar och vid 00 är det helt tomt.

	Vardag	Helg
KI 12	En flicka sitter i trappan och lutar sig mot räcket En pojke står i trappan och lutar sig mot räcket Grupper av ungdomar, sammanlagt runt 20 personer, samlas för att umgås, lyssna på musik och titta på människor.	Tre ungdomar sitter i trappan
KI 15	En grupp av tre ungdomar umgås i trappan.	Två flickor sitter och äter glass på trappans högra sida Sju ungdomar umgås på den vänstra sidan av trappan.
KI 18	En grupp på tio ungdomar umgås i trappan.	En grupp av tre pojkar och fyra flickor umgås i trappan. En av tjejerna ligger ner med huvudet i kompisens knä.
KI 20	En grupp på fem ungdomar sitter i trappan och pratar.	Tre ungdomar sitter i trappan
KI 00	Vid den här tiden är västra trappan tom.	Vid den här tiden är västra trappan tom.

3. Glashus med balkong (bild:c)

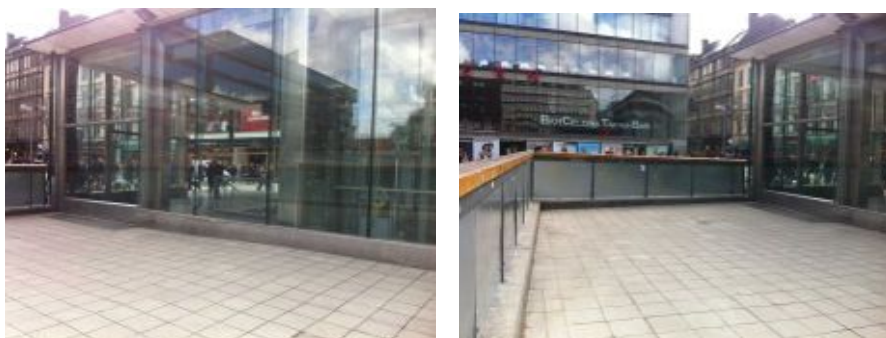

Foto: Hannah Malm 2013-04-23. (bild:c) Glashuset och balkongen används av stora grupper av ungdomar främst under eftermiddag och tidig kväll. I glashuset kan de skydda sig mot väder och vind och på balkongen kan eftermiddagssolen utnyttjas.

Vid 12-tiden är glashuset tomt. Runt 15-tiden samlas en grupp av ungdomar innanför glasväggarna. En del står och lutar sig mot väggarna, andra sitter på marken med väggen som skydd när de pratar och umgås med varandra. På balkongen samlas en grupp i solen. Det finns inga sittplatser så många sitter på marken eller på listan innanför balkongräcket. Vid 18-tiden är balkongen den ytan på torget som är mest använd av ungdomar. Användningen av platsen är densamma som vid 15-tiden men det tillkommer fler ungdomar. De som sitter här är till stor del skymda för förbipasserande från flera håll. Inne i glashuset sitter ett helt gäng mot glasväggen. Vid 20-tiden används platsen på samma sätt; en mindre grupp i glashuset och en större grupp i solen på balkongen. Vid 00 är glashuset i princip folktomt.

	Vardag	Helg
Kl 12	Området används inte av ungdomar	Området används inte av ungdomar
Kl 15	En grupp på tio personer umgås på balkongen varav några sitter på listens räcke och andra står runt.	Grupp om 12 ungdomar umgås på balkongen I glashuset är det tomt
Kl 18	Runt 20 ungdomar samlas på balkongen för att umgås, lyssna på musik och prata. Fem ungdomar står i glashuset	På balkongen umgås runt 30 ungdomar i solen. Sju personer samlas i glashuset
Kl 20	Vid den här tiden umgås runt 10 personer på balkongen. De pratar och tittar ut över plattan. Tre av dem sitter på räcket list. Tre står precis innanför i glashuset	17 ungdomar umgås på balkongen Runt 10 ungdomar är i glashuset. Några sitter på marken och lutar sig mot glasväggarna, andra står och pratar varandra
Kl 00	Två pojkar står och röker i glashuset.	Tre pojkar står innanför glashusets väggar och pratar

4. Under tak (bild:d)

Foto. Hannah Malm 2013-04-23 (bild:d). Under tak stannar ungdomar upp för att vänta på någon, röka eller umgås. Takpelarnas stöd, som ses i bilden, används som sittplatser och är uppskattade i eftermiddagssolen. Det här området används också när ungdomar vill skydda sig mot väder och vind.

Området under tak är mest använt under eftermiddag och kväll. Utanför tunnelbaneingången stod det ungdomar och väntar på varandra och röker. Här samlas ungdomar i mindre grupper. Stödet för taket används även som sittplatser.

Vid 12-tiden är det här området mest en passage. Vid 15-tiden och fram emot kvällen är takpelarnas stöd solbelysta och grupper av ungdomar använder dem som sittplats. Vid 18-tiden samlas mindre grupper av ungdomar och röker och pratar tillsammans utanför tunnelbaneingången. Några sitter på takpelarens stöd (se bild ovan). Små grupper står vid hörnet vid tunnelbaneutgången. Vid 20-tiden är användningen likadan men något färre ungdomar. Vid 00 är det tomt.

	Vardag	Helg
KI 12	Området används som passage	Två ungdomar står under tak och umgås
KI 15	Två grupper om tre respektive fem sitter på två av takpelarnas stöd.	En pojke sitter på en takpelares stöd och väntar Två tjejer sitter på en av takpelarnas stöd och solar och tittar på människor
KI 18	18 ungdomar sitter och står runt takpelarnas stöd och solar och umgås 15 ungdomar står i grupper och röker och umgås under tak	Fem ungdomar umgås runt en av takpelarnas stöd. Två sitter och de andra tre står framför. Två pojkar står och röker utanför ingången till tunnelbanan
KI 20	Tre grupper av ungdomar står och röker utanför tunnelbaneingången.	Tre flickor står och pratar utanför tunnelbanehuset Fyra pojkar umgås omkring takpelarnas stöd.
KI 00	Tomt	Tomt

5. Räckena (bild:e)

Foto: Hannah Malm 2013-04-23 (bild:e). Räckena runt om plattan är en del av torget som sällan används av ungdomar.

Räckena runt plattan används inte mycket av ungdomar. Under den tiden jag observerar platsen är det endast ett fåtal som stannar upp vid räckena trots att de är solbelysta större delen av dagen och ger en bra överblick över torget.

	Vardag	Helg
KI 12	Inga ungdomar använder räckena	Inga ungdomar använder räckena
KI 15	Två flickor stannar till i några minuter och tittar ut över plattan.	Inga ungdomar använder räckena
KI 18	Inga ungdomar använder räckena	Två pojkar och flickor tittar ut över plattan
KI 20	Inga ungdomar använder räckena	Inga ungdomar använder räckena
KI 00	Inga ungdomar använder räckena	Inga ungdomar använder räckena

6. Östra trappan (bild:f)

Foto: Hannah Malm 2013-04-23 (bild:f). Den östra trappan används under eftermiddagen då trappan ligger i sol men trots det är det ett av de minst använda områdena på torget

Den östra trappan är inte en välanvänd plats av ungdomar, trots eftermiddagssol. Den är smalare och inte lika praktisk att sitta i, som den västra trappan, då det behöver finnas plats för förbipasserande. Dock används den som sittplats av andra åldersgrupper.

På förmiddagen vid 12-tiden är den andra trappan skuggad och används inte som sittplats av ungdomar. Under eftermiddagen lyser solen på platsen men

fortfarande är det bara någon enstaka ungdom som använder den. Vid 00 används inte platsen av någon.

	Vardag	Helg
KI 12	Används inte av ungdomar	Används inte av ungdomar
KI 15	Används inte av ungdomar	Används inte av ungdomar
KI 18	Två flickor umgås i trappan	Tre flickor sitter i trappan och solar
KI 20	Tre flickor sitter i trappan och umgås Tre pojkar står och lutar sig mot trappans räcke.	En pojke och en flicka sitter i trappan.
KI 00	Används inte av ungdomar	Används inte av ungdomar

Framför kulturhuset (bild:g)

*Foto: Hannah Malm
2013-05-11
(bild:g). Framför kulturhuset sitter och står ungdomar och tittar ut över plattan. Pollarna är ett bra stöd för en stunds vila. Avståndet ner till plattan är tre meter från muren som används som sittplats.*

Framför kulturhuset finns ett antal pollare som används till exempel för att sitta på, luta sig mot eller ställa cykeln vid. Muren mot torget används till allt från att gå balansgång på till att sitta och titta ut över plattan eller bara stå och luta sig emot. Mellan 12- och 15-tiden är platsen skuggad och används mest som passage. Framemot 18-tiden kommer solen till ytan och den blir mer använd. Pollarna och muren används som sittplatser, utsiktspunkter och som platser att stanna till vid. Den här platsen är lite avskild från resten av Sergels torg men med bra överblick. Vid 20-tiden är muren en uppskattad sittplats och pollarna blev redskap i parkourträning. Vid 00-tiden är platsen tom.

	Vardag	Helg
KI 12	Ytan används främst som passage	En pojke stod lutad mot muren mot plattan och tittade på ett event
KI 15	En pojke sitter på muren mot plattan	En pojke sitter på muren mot plattan och en flicka ligger i hans knä
KI 18	Två flickor sitter och lutar sig mot pollarna och äter Sex ungdomar sitter i solen, på muren mot plattan.	En flicka står lutad mot pollarna och pratar i mobil Tre ungdomar sitter på muren mot plattan och tittar på människor
KI 20	En pojke använder pollarna att hoppa mellan och utöva parkour. Fyra ungdomar sitter på muren mot plattan.	Två pojkar sitter på muren och pratar
KI 00	Tomt	Tomt

Intervjuer

A- En pojke, 16 år, och en flicka, 16 år, som står på balkongen framför glashuset tillsammans och betraktar folk som rör sig över plattan.

B – Tre pojkar, 16, 17 och 18 år. En sitter på mittenracket, en på en pelare och den tredje står lutad mot ett räcke.

C – En flicka, 18 år, framför Kulturhuset.

D – Två pojkar och tre flickor, 14 – 17 år, sitter och umgås i trappan vid Drottninggatan

Hur, till vilka aktiviteter använder du Sergels torg?

Grupp A svarar att de brukar umgås med sina vänner på torget, de använder platsen även för aktiviteter som att sitta och sola, betrakta människor, ibland går de och äter och pojken använder vissa delar av torget för att åka skateboard.

Grupp B berättar att de använder Sergels torg i första hand som en mötesplats. Vid intervjutillfället väntar de på en vän för att sedan gå vidare.

C berättar att hon använder Sergels torg som mötesplats, för att träffa vänner och lyssna på musik. Hit kommer hon även för att betrakta människor och kanske framför allt för att utöva sporten parkour. Parkour är en sport som handlar om att ta sig förbi hinder på snabbaste sätt. Hon berättar att man använder sig av allt runt omkring sig. Murar, väggar och andra föremål ses inte som hinder utan utgör istället redskap och utmaningar.

Grupp D använder Sergels torg som mötesplats och en plats för att träffa sina vänner.

Används/ använder du olika ytor på torget till olika aktiviteter? Vad gör du på torgets olika ytor?

Grupp A använder balkongen framför glashuset till att umgås med vänner och för att åka skateboard. Trappan används för att umgås med vänner och sitta och sola. Plattan använder de ibland. De berättar att de ibland brer ut en filt och har picknick på plattan om det är soligt. Området under tak använder de inte såvida de inte skulle till Burger King för att äta. Glashuset använder de när de umgås med vänner. Speciellt på vintern när det är kallt eller om dåligt väder. Området framför Kulturhuset används främst för att sitta på muren och se ut över plattan.

Grupp B använder inte Sergels torgs olika delar lika mycket som den första gruppen. En av dem sitter vid intervjuutillfället på den andra trappans mittenräcke medan en annan sitter uppflugen på ett räcke mittemot som även den tredje står lutad mot. Som mötesplats varierar deras träffpunkter.

C berättar att de använder sig av olika delar Sergels torg. Exempelvis brukar de använda det öppna området, framför kulturhusets övre ingång, till att värma upp och köra fysträning. Muren framför kulturhuset är enligt henne det bästa stället för att lyssna på musik, utöva parkour och ”att bara hänga”. Hon berättar vidare att det finns flera pelare och räcken man kan göra upp olika slingor på och hoppa, klättra samt gå balansgång på. Pollarna framför kulturhuset brukar hon hoppa och balansera emellan. Det är bara fantasin som sätter gränserna hur man kan använda området. Hon tycker att själva plattan är trevlig och hon brukar springa runt och leka med sina vänner där på kvällen. Hon brukar till exempel åka rullskridskor och skateboard där. Hon berättar att det även är en perfekt plats att ha flashmobs på, vilket innebär att en grupp människor till exempel gör ett oväntat framträdande.

Grupp D använder trappan för att sitta och umgås med sina vänner, likaså glashuset. Området under tak använde de inte utom någon enstaka gång när det regnade. Kulturhuset berättar de att de går in i ibland vid dåligt väder men aldrig för någon aktivitet som anordnas där. Jag frågar om de aldrig använder den östra trappan, där det är eftermiddagssol och fick till svar att det är ytterst sällan de umgås i den trappan men kunde inte ge någon konkret förklaring till varför. ”Den här sidan har väl blivit vår del”, säger en av pojkarna och tycker på axlarna.

Varför används de ytorna? Vad är bra med dem?

Grupp A menar att det som gjorde att de använder olika platser var kvalitéer som solläge och att det finns möjlighet att titta på folk. Glashusets främsta kvalitet tycker de är att den skyddade mot väder och vind och att det är varmare där vintertid.

Grupp B anser att det som var bra med ytorna som de använder är främst solläge och att det finns något att luta sig mot och stanna till vid.

C tycker att Sergels torgs variation i höjd, räcken och trappor och andra saker som ger utrymme att själv hitta på hur det kan användas är torgets främsta kvalitet.

Grupp D tycker att torgets centrala läge är dess största fördel. Läget gör att det blir lätt att träffa folk och man kan mötas på mitten. Han berättar vidare att han tycker om att vistas på platsen för att det händer mycket. Det finns alltid något att titta på. Det rör sig mycket folk och det är inte ovanligt att det anordnas event på torget. Han uttrycker sig så: ”Jag är en social person. Jag gillar att vara på platser där det händer nått.”

Vad skulle du vilja tillföra Sergels torg

Grupp A:s svar på frågan vad de skulle vilja tillföra Sergels torg är att de ville ha fler fritidsgårdar som är öppna mer tid. De kvalitéer de saknar är att de vill ha någonstans att gå in och värma sig och att ha något att göra. Ett pingisbord på Sergels torg tycker de kunde vara en idé.

Grupp B menar att det framför allt behövs fler bänkar och sittplatser.

C skulle vilja tillföra Sergels torg fler hinder. Hon skulle vilja ha någon fast utställning som även går att klättra på eller en labyrinth på torget. Hon tycker även att det skulle vara roligt att ha högtalare runt plattan.

Grupp D ville att man skulle öka säkerheten på Sergels torg. Trots att mycket poliser rör sig i området tycker de att det skulle behövas fler och menade att om det händer något är man väldigt utsatt. Mer utformningsmässigt tycker de att det kunde finnas fler bänkar.

”Den ytan framför glashuset, den är ju väldigt konstig egentligen. Det finns inget där. Förut var det bänkar där men de tog bort dem och nu finns det ingenting. Den är liksom överbliven. Det är väl därför vi hänger där. Men fler bänkar skulle göra det mysigare” (Pojke 15 år).

Känslan att få ta de platser som är överblivna är kanske en vanlig känsla hos unga. Det är något både planerare och gestaltare kan ta fasta på och förändra.

Sammanfattning

Område (observation)	Huvudsaklig aktivitet	Främst använd
Plattan	Vänta, stanna upp Aktiviteter som fotboll, skate-board	Under hela dagen
Västra trappan	laktta människor Sitta, vila Umgås	Förmiddag-lunchtid
Glashus med balkong	Umgås Vänta laktta människor Värma sig (glashus) Sola (balkong)	Eftermiddag-kväll
Under tak	Vänta Umgås Sola Skydd för regn	Eftermiddag-kväll
Räcken	Utsiktsplats	Sällan använd
Östra trappan	Sittplats Sola	Eftermiddag
Framför kulturhuset	Utsiktsplats Sittplats Stanna upp	Eftermiddag-kväll

Användningen av torget förändrats under dagen och flyttar sig mycket tillsammans med solen. Vid lunchtid är västra trappan den mest använda platsen för att sedan under dagen förflytta sig mer och mer till glashuset och balkongen. Antalet ungdomar ökar allteftersom dagen går och når sin kulmen mellan 18- och 20-tiden. Därefter börjar det avta. De aktiviteter som äger rum är allt ifrån umgänge mellan vänner, sola, äta, röka, iaktta människor, spela fotboll, utöva parkour och åka skateboard till att ha picknick på plattan.

I intervjuerna lyfter ungdomarna fram att platsen främst används som mötesplats och för att träffa vänner. Användningen av torgets ytor speglas mycket av det som kom fram i observationerna. Det som lyfts fram som torgets kvalitéer är dess centrala läge, plats för att mötas, möjlighet att titta på människor, att det alltid händer något, möjlighet att använda platsen efter egen fantasi, solläge och platser som skyddar mot väder och vind. Det som ungdomarna vill tillföra var fler bänkar, större säkerhet, fler platser att vara inomhus på, mer att göra och fler hinder.

Diskussion

Mitt syfte var att undersöka hur ungdomar använder Sergels torg. Mina frågeställningar handlade om att ta reda på vilka aktiviteter som ungdomar använder torgets olika ytor till samt vilka kvalitéer i utformningen som främjar ungdomars användning av torget.

Av observationerna fick jag en bild av hur ungdomar använder torgets ytor och vilka aktiviteter som utförs på platsen. I frågeställningen gällande utformningens kvalitéer kompletterade observationerna och intervjuerna varandra. Tillsammans tyckte jag att metoderna kunde besvara de frågeställningar jag hade. Det skulle vara intressant att göra ytterligare litteraturstudier över hur ungdomar använder staden men i och med att mitt syfte var platsspecifikt var de metoderna jag valde mer lämpade.

Det kunde ha varit intressant att lägga mer fokus på intervjuerna. Antingen genom fler intervjupersoner eller genom mer djupgående intervjuer för att få större förståelse för ungdomarnas egna upplevelser. När det gäller urvalet av intervjupersoner är det alltid en risk att personerna som intervjuas inte är representativa för gruppen som helhet. Ett större antal intervjupersoner hade ökat sannolikheten för ett representativt resultat. En större spridning i ålder hade också kunnat ge en bättre bild. Könsfördelningen av de intervjuade blev däremot ganska jämn. Man kan också fundera på om resultatet av intervjuerna hade blivit annorlunda om intervjuerna hade skett vid en annan tidpunkt. Resultatet i intervjuerna stöds dock till stor del av det som kommit fram i observationerna.

När det gäller observationerna så är det möjligt att det finns aktiviteter som jag har missat i och med att jag använde mig av tidssampling. Mellan observationstillfällena kan intressanta saker ha skett som inte kommit med i resultatet. Tidpunkterna för observationerna skulle kunna diskuteras och man kan fundera på om fler tidpunkter hade varit relevant. Vilken tid det är på året för undersökningen påverkar också resultatet då användningen av torget skiljer sig över året. Vädret har en stor inverkan och på de tidpunkter jag observerat platsen har det varit övervägande bra väder och uppehåll. Dock tror jag att årstiden och vädret har gynnat undersökningen då det har varit möjligt att observera en större variation av aktiviteter och användning än som skulle gjorts vid sämre väder och svalare temperaturer. Trots de brister som finns tror jag att observationerna gav en förhållande bra bild över hur torget används, vilket visar sig i att användningen av platserna och de aktiviteter som utfördes återkom vid flera tidpunkter.

När det gäller de källor jag använt mig av så tycker jag att mina undersökningar har stämt bra överens med det Lieberg och Goffman presenterat, trots att deras avhandlingar och undersökningar inte är helt nya.

Platsens användning

Det var intressant att se hur mycket friare ungdomar är i användningen av utemiljön än vuxna är. De upptäcker sin miljö på ett annat sätt och begränsas inte av att deras användning av en plats går utanför det förväntade. Stadens mest centrala torg kan mycket väl vara ett vardagsrum eller en lekplats.

Kanske är det delvis flexibiliteten i utformningen som gör att så många ungdomar dras till platsen. Lieberg (1993, s. 229) skriver att utrymmen som inte är helt definerade och som lämnar utrymme till egen tolkning, lockar ungdomar och

Sergels torg är i högsta grad en sådan plats. De traditionella sittplatserna verkar inte vara lika viktiga för ungdomar, som det är för många andra grupper. Oprogrammerade ytor med mycket nischer, lister, räcken, avsatser, pollare och fria ytor kan komma att användas på helt oväntade sätt.

Att ungdomar är mer hänvisade till det offentliga rummet kan anas i deras användning (Lieberg 1992, s. 98). Dels ökar antalet ungdomar mot eftermiddagen och kvällen då många andra grupper har större möjlighet att del av nöjesutbud och andra aktiviteter. Dels tycker jag mig kunna se det i hur ungdomarna använder platsen. Medan en vuxen för det mesta har en egen fristad att bestämma över för att dra sig tillbaka eller för att umgås med vänner blir Sergels torg för många unga en fristad där man själv bestämmer reglerna och det är fritt att umgås med vänner som man själv vill.

Glashuset och balkongen är tydliga exempel på där områden tillfälligt tas i anspråk av ungdomar. Grupper av ungdomar samlas under eftermiddag och kvällstid och använder platsen för att umgås med sina vänner på ett förhållandevis privat sätt. Det gör, som Goffman menar (1970, se Lieberg 1992, s. 101), att förbipasserande kan uppfatta platsen som tillfälligt privatiserad och ogärna vill tränga sig på.

Torgetts kvalitéer

Utifrån observationerna och intervjuerna har jag tittat på vilka av torgetts kvalitéer som är uppskattade. Jag har baserat det på vad ungdomarna har uppgett i intervjuerna och på hur jag i observationerna sett att ungdomar använder platsen. Det som uppskattades med **glashuset** var att det gav skydd för väder och vind. På vintern är det också något uppvärmt, vilket var en stor fördel. Vidare verkar glashusets kvalitéer vara att väggarna ger något att luta sig mot, vare sig om man sitter eller står. Glashuset bildade en rumslighet och gav en plats att vara inomhus på som inte kräver aktivitet eller konsumtion.

Balkongen gav ungdomarna lite avskildhet och möjlighet att göra känslan av platsen mer privat. I och med att platsen är lite avskärmd går den lätt att överblicka och kontrollera. Det finns också plats att samlas i större grupper vilket gör att platsen tillfälligt kan privatiseras och användas som en back-stageplats. I övrigt ligger solen på här på eftermiddagar och kvällar och ståendes har man bra utsikt över plattan och sittandes är man skyddad från många håll. Det finns inga sittplatser, vilket var något som en pojke i intervjuerna önskade. Istället används låga lister som sittplatser och om de är fullsatta sitter en del direkt på marken.

Den **västra trappan** är en av få platser som är planerad för att folk ska kunna sitta på. Den är uppskattad av flera grupper men mest och främst använd av ungdomar. En av dess kvalitéer är att det går att sitta många och umgås i större grupp. Under förmiddagen och mitt på dagen är den solbelyst och särskilt uppskattad som en plats att sitta och njuta av solen på och även att titta på människor. Trappan är väl anpassad för att iaktta människor som rör sig över plattan och i intervjuerna lyfte en pojke fram att det alltid finns något som händer här och att det alltid finns något att titta på. Särskilt uppskattade var trappans kanter där räcken och kanter var element som användes för att luta sig emot, sitta på och gå balansgång på.

I och med att **Plattan** är nedsänkt fungerar den som en scen och en plats där ungdomar kan bli sedda. Hela torget fungerar på många sätt som en on-stageplats men Plattan gör det i synnerhet. Den som spelar fotboll, utövar parkour eller har en picknick på Plattan utmanar det förväntade och de förbipasserande utgör

publiken. I umgänget och aktiviteterna på en sådan plats kommer man att vara medveten och tvungen att förhålla sig till att man är iakttagen och har en publik. Plattan fungerar som en on-stageplats även för den som bara stannar till och pratar. I övrigt används Plattans kantzoner, nedanför trapporna eller i kanten av tunnelbanehuset, gärna av ungdomar som stannar upp en stund utan att vilja stå i rampljuset fullt ut.

Området **under tak** har den kvaliteten att man kan se ut över plattan utan att själv vara lika iakttagen. Platsen ger möjlighet att söka skydd för väder och vind och är en uppskattad plats för att stå och röka. Runt pelarna som stöttar taket finns stöd där det är möjligt att sitta. Många av stöden är solbelysta under stor del av dagen och som en kantzon till Plattan är de uppskattade. Området under tak fungerar i stor grad som en passage.

Räckena var inte så välanvända under den period jag observerade men den kvalitet de har är att de ger möjlighet att titta på människor och event.

Den **östra trappans** kvalitet var främst att den hade eftermiddagssol och gav möjlighet till att sitta på. Trots det hade den trappan mer en passagekänsla.

Området **framför kulturhuset** hade kvaliteter i form av pollare som gav något att sitta på, luta sig mot och hoppa på. Flexibiliteten gav rum för att använda fantasin i användningen av platsen. Stödmuren mot plattan användes som sittplats och som utsiktspunkt att iaktta människor ifrån. Det är också en plats att bli iakttagen på och för att utmana det förväntade.

Uppskattade element

Från det här kan man ta med sig ett antal aspekter när man ska inkludera ungdomar i den offentliga miljön:

- » Skydd för väder och vind
- » Något att luta sig mot, skydd för ryggen
- » Möjlighet att vara inomhus utan att det finns krav på konsumtion eller aktivitet
- » En plats som ger möjlighet till avskildhet
- » Utrymme för större grupper
- » Möjlighet att utnyttja solläge
- » Platser för att bli sedd, för att kunna pröva beteenden och utmana det förväntade
- » Platser för att kunna dra sig undan på
- » Möjlighet att iaktta människor
- » Kantzoner, för att vänta på vänner och stanna upp
- » Plats för översikt och utsikt, komma upp högre
- » Flexibilitet i utformningen, tolkningsutrymme
- » Platser att sitta på- nischer, avsatser, pollare, trappor och murar.

Platsens placering i staden

Att ungdomar umgås i innerstaden har förstås ett flertal olika anledningar. Området runt T-centralen är Stockholms viktigaste knutpunkt. Här möts olika typer av kommunikationer, såsom tunnelbana, pendeltåg, bussar, tåg och bil. Det gör att det blir en naturlig mötesplats i staden. En av grupperna jag intervjuade lyfte fram att det alltid finns något att göra och något att se på, på en sådan plats som Sergels torg. Det är också en plats det är lätt att mötas på då det blir ”i mitten för alla” när man bor utspritt. Torgets centrala läge gör att det blir en av de bästa platserna för att visa upp sig och pröva beteenden inför en publik (Lieberg år 1993, s. 223).

Torget har sina kvaliteter men det skulle även vara intressant att fråga sig om torget hade blivit en ungdomsplatsoavsett utformning och om andra grupper av människor hade dominerat platsen om utformningen hade varit en annan.

Referenser:

- Boverket, Stadsmiljöavdelningen (2000). *Unga är också medborgare-om barns och ungdomars inflytande i planeringen*. Karlskrona, Boverket
- Bryman, Alan (2002) *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö:Liber
- City i samverkan (2011) *Ett ljusare Sergels torg*.
- Tillgänglig: http://www.cityisamverkan.se/wp-content/uploads/2011/05/Akzo_Pressrelease_SergelsTorg_0503_11.pdf (2013-05-28)
- Goffman, Erving (1988) *Jaget och maskerna. En studie i vardagslivets dramatik*. Raben och Sjögren, Simrishamn
- Goffman, Erving (1970) *När människor möts. Studier av det direkta samspelet mellan människor*. Aldus/Bonniers, Stockholm.
- Lantmäteriet. Kartunderlag: Ortofoto © Lantmäteriet, i2012/107 Referenssystem SWEREF99 TM
- Lieberg, Mats (1992). *Att ta staden i besittning- om ungas rum och rörelse i offentlig miljö*. Lund, byggnadsfunktionslära
- Lieberg, Mats. (1993) "*Ungdomarna, staden och det offentliga rummet*", i J, Fornäs; U, Boëthius och B, Reimer (Red.) *Ungdomar i skilda sfärer, FUS-rapport nr 5*. Stockholm: Brutus Östlings Bokförlag Symposion